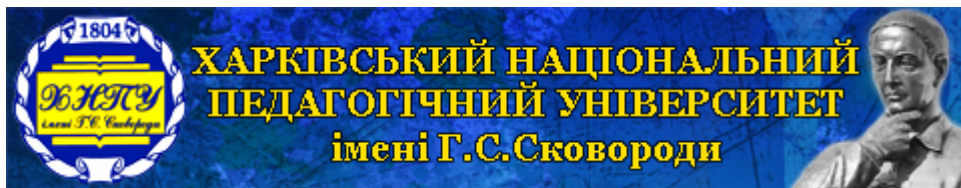

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Криворізький державний педагогічний університет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
19 травня 2023 року

ХАРКІВ – 2023

Сапєльнікова А.С., Романова І.А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІЗОТЕРАПІЇ.....	173
Свинаренко А.Є. ПРОФІЛАКТИКА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ У СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	176
Силиверст Ю.В. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ДО УМОВ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ.....	178
Сиротюк М.І. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ВЕТЕРАНІВ.....	181
Склярова Г.С. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	183
Теслюк К.Р. КОНФЛІКТИ В СІМ'Ї: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ.....	184
Тірон В.О., Гончаренко О.В. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ.....	186
Трайно В.І. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	190
Харитоновна М.О. ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	192
Черненко К.Р. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	194
Чернушенко А.В. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	196
Чеховська Г.В. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У КЛУБАХ ЗА ІНТЕРЕСАМИ.....	198

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Н.Д. Кабусь

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», булінг розглядається як соціально-педагогічна, психологічна проблема сучасності, соціальне явище, властиве переважно колективам чи групам, відповідно, з огляду на зазначене, виділяють основні місця булінгу: булінг у школі; булінг на робочому місці (мобінг); булінг в армії («дідовщина»); кібербулінг (насилля в інформаційному просторі) тощо.

Здійснений науковий пошук свідчить, що булінг (англ. bully – залякувати, цькувати, задирати) – прояв агресії з подальшим залякуванням особистості і появою можливості її повного підпорядкування собі і своїм інтересам. Така поведінка дає можливість людині самоствердитися за рахунок іншої людини, заслужити собі загальний авторитет.

Підлітковий вік, у якому застосовуються найагресивніші форми булінгу, є найскладнішим віком, але, водночас, найважливішим періодом для формування особистості. Діти у цьому віці надзвичайно емоційні, а тому – різкі. Через це їм властива схильність до різких кроків та крайнощів – у тому числі й до жорстокості – психологічного та фізичного насилля щодо представників колективу.

Однією з ознак булінгу є його перманентність, тобто, насилля є не одноразовим, а системним. Відповідно, крім одноразових знущань чи нанесення побоїв, людина опиняється у середовищі постійного психологічного тиску, яке не може не впливати на її світосприйняття. А довготривалий процес перебування у статусі «переслідувача», «жертви» та «спостерігача» формує і відповідні ціннісні норми на майбутнє. І одна з таких моделей поведінки – насилля (чи то фізичне чи моральне) може стати прийнятним явищем. Підлітки одночасно переживають як період формування власного «я», так і формування цінностей та моделей поведінки у суспільстві. Йдеться не лише про зростання криміногенних загроз від ініціаторів знущань, але й формування інших соціальних ролей: ролі жертви, що формує комплекс неповноцінності та самоізоляцію від суспільства; ролі пасивного спостерігача, яка призводить до пасивного сприйняття в майбутньому соціальної дійсності. Зазначимо, що ця роль нав'язується значній кількості учнів, адже більшість підлітків стають «німими» спостерігачами за жорстокістю та насиллям щодо інших. Неспроможність виявити ініціативу та зупинити дискримінацію призводить до формування почуття провини й відчуття власного безсилля.

Таким чином, булінг впливає практично на всіх дітей і є одним із механізмів, що формують світосприйняття, систему цінностей особистості саме через ту соціальну роль, яка реалізується в дитинстві.

Основні причинами терору в учнівському колективі, на думку дослідників (І. Дорожко, Т. Журавко, Ю. Клименко, К. Левченко), є: 1) зовнішні (вплив дорослих – учителів, батьків); 2) поведінкові (підліток виявляє/не виявляє активність, на яку від нього очікує більша частина класу – відмінник, підлиза, ябеда, занадто активний/пасивний, експресійний/закритий); 3) особисті (фізичні) [1;2].

Важливою умовою ефективності профілактики булінгу в закладах загальної середньої освіти є співпраця й налагодження взаємин між шкільною адміністрацією, педагогами, соціальним педагогом, практичним психологом та батьками учнів, які стали учасниками булінгу, або знаходяться в групі ризику. Так, під час бесіди з батьками жертв булінгу основними завданнями психолога, соціального педагога або представника шкільної адміністрації є: збір всіх необхідних даних, що стосуються ситуації булінгу; розвиток відносин з батьками; заохочення батьків до співпраці, з метою подолання проблемної ситуації; встановлення і підтримка відкритих стосунків між школою і батьками [2]. Робота з батьками щодо профілактики та подолання булінгу серед підлітків у закладах освіти передбачає: емоційну підтримку батьків, визначення та нормалізацію почуттів та побоювань батьків (гнів, страх, відчуття безпорадності, стурбованість щодо безпеки їхньої дитини); зниження відчуття стресу та надання батькам можливості вільно виявляти емоції; оцінку потреб та очікувань батьків; спільний пошук рішення та складання плану дій; інформування про політику школи щодо явища булінгу, методи профілактики та засоби моніторингу проблеми; прийняття та підвищення ролі батьків в захисті прав своєї дитини; сприяння розвитку батьківських ініціатив у попередженні та подоланні булінгу серед дітей; інформування батьків про всі дії закладу освіти для вирішення проблемної ситуації, та дії, які ще потрібно зробити.

Оскільки особливості сімейного спілкування можуть сприяти як здійсненню булінгу, так і віктимізації дітей, важливою є допомога батькам щодо усвідомлення впливу стилю виховання і поведінки в конфліктних ситуаціях на розвиток дітей і надання батькам конкретних порад і рекомендацій з попередження й иршення конфліктів у сімейному спілкуванні. Перспективними формами та методами роботи з батьками є: тематичні батьківські збори, тренінги, психодіагностичні дослідження, відеолекторії з обговоренням, групові та індивідуальні консультації, круглі столи, стимулювання до самоосвіти, ознайомлення з науковою літературою.

Список використаних джерел:

1. Дорожко І.І., Малихіна О.Є., Туріщева Л.В. Насильство. Булінг. Проблема в запитаннях та відповідях. Харків: ВГ «Основа», 2019. 144 с.
2. Журавко Т. В. Булінг як соціально-психологічна проблема в освітньому середовищі. *Теорія і практика сучасної психології*, 2019, № 6, Т. 1. С. 47-50. DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.6-1.10>